

Biskop Tor Singsaas

**Bispevisitas i Haltdalen, Ålen og Hessdalen sokn i
Gauldal prosti 14. – 19. september 2010**

Visitasforedrag Haltdalen 19.9.2010

Haltdalen og Ålen er vidunderlige vakre bygder med sine mange grender og bygdelag, -
dalfører som stiger opp mot vidda som gir oss det store åpne landskap. Jeg har i mange år
gledet meg over bildene og tekstene til Jon Østeng Hov i Ukeadressa, som for meg ofte har
vært en hilsen fra fjellet og vidda her. Det kunne være en dompapp, ei ugle, en reinsbuk i
brunst, ei stille myr med myrull og tynne, tynne strå som lar vinden leke med seg, - en
værbrønt sætervegg preget av tidens tann, - ei blåklokke, - et tjern hvor fisken vaker, - eller
som i gårdagens avis, da han fortalte om gråtosten som nå i den klare vakre høstdagen frotset
i saftige røde bær i rognebærtreet

Jeg har gledet meg til denne visitasen, fordi dette er bygder og grender hvor min slekt både i
Ålen og Aunegrenda har levd og kjempet innimellom for å holde liv i seg og sine.

Det har vært en visitas hvor vi har gledet oss over det vi har sett. Vi kom fra en regntung
Trondheim på onsdag, til et Aunegrenda med høy himmel og med en fargerikdom hvor vi tar
farvel med sommeren, og vi hilser høsten velkommen. For det gjør vi her. Alle årstider bærer
med seg sitt særpreg som vi ikke kan være foruten. Nå er det jakttid for mange med en egen
stemning som en ikke kan være foruten, med spenning og vennskap, med intens
oppmerksomhet og avslapning og kvile med gode fortellinger og mat ved bålet. Andre har sitt
hverdagsliv i bygda, - men i disse dagene brutt opp av bispevisitas.

En biskop med følge har vært her noen dager, og det har virkelig fått prege mange her disse
dagene. Dere har lagt alt til side for å ta imot oss. Bygdene er vakre, men du verden, hvilken
skjønnhet har ikke dere vist oss ved den måten dere har tatt imot oss på. Ja, vi kom opp på
vidda "oppi Ønum", som jeg sa. Og vakkert var det der. Men hva møtte oss ikke inne i

kapellet av varme hilsener og håndtrykk, - med mat- og kaffeservering før gudstjenesten, en god prat, og med utsagn om at vi var ventet på, og at de gledet seg til å være sammen med oss tre som kom utenfra, prost Øystein Flø, rådgiver Einar Vegge og jeg. Møtene med dere har vært sterke og har berørt meg virkelig mange ganger mens jeg har vært her. Alle 3 menighetsrådene har invitert oss til måltid. Frokost med Hessdalen menighetsråd på torsdag, og med program hvor Peder Skogaas ga oss et særdeles interessant innblikk i forskningen om ”lysfenomene i Hessdalen”, foruten at Marit Gåre fortalte om den verdifulle altertavla i den vakre Hessdalen kirke. Middag med Ålen menighetsråd på torsdag, og Haltdalen menighetsråd på fredag. Det har vært et spennende og allsidig program med skolegudstjenester og samlingsstund med barnehagen, hvor barnehagebarna stod med nesene klint mot vindusruta da vi kom. For en velkomst! De sang om dyrene og bondegården og edderkoppen, om å være venner, og de rocka og dansa og ble etter hvert temmelig fortrolig med oss. Og skolegudstjenesten i Stavkirka hadde en egen glød og varme, mens skoleungene i Ålen viste stort engasjement og spørrelyst.

Samtalene med staben har vært fylt av nærvær med det som er det viktigste i arbeidet vårt. Fellesmøtet med menighetsrådene ble for meg helt spesielt, og sitter i meg enda. Samtale om gudstjenesten , barn og ungdom, og om nattverdsakramentet. Møtet med formannskapet for Holtålen kommune satte vi også pris på, preget av vennlighet og ønske om samarbeid og dialog i et viktig arbeid. Visitasen fikk sitt foreløbige kolon på fredag kveld med en flott kulturkveld som var en gave til oss som kom på visitas. Du verden for en skaperglede, og så mange talenter som finnes her, - at helt fra de små og til de voksne og modne får lov til å utøve sine rike evner, og at medmennesker her tar imot det som blir gitt. Takk til Eli Sesseng for en uforglemmelig kveld som varmet oss.

Ja, vi er kommet til takken: Takk til kirkeverge Gerd Bjørgård. Du er en kontinuitetsbærer som har betydd mye gjennom mange år. Du har båret mye. Imponert er vi over din gode

innsikt og ditt engasjement og ønske om at alle dine medarbeidere skal ha det godt, og at de skal få rammer som får dem til å yte sitt beste. Hva hadde dette vært uten deg? Og så et varmt velkommen til sokneprest Peter Lidegaard. Vi gleder oss over din gode inngang i menighetene, og den vilje du viser for å bli kjent her, det sterke ønske du viser for å forstå og selv bli forstått.

Takk til kantor Nikolay Kostov for musikkunst som holder en meget høy standard, og med ønske om at du må få brukt enda mer av dine rike evner her. Takk til kirketjener Harald Aasen. Ofte er det deg folk her møter først når de er i sorg. Du har øyne for de små ting, har jeg merket meg. Det er så velstelte kirkegårder her, og så fin orden i kirkene. Du tok hånd om alba og stola og bispekåpe, og du hadde vakkert tatt de ut av kofferten og hengt dem varlig opp i sakristiet. For du hadde hørt at dette var store verdier. Så langt tenkte ikke jeg, da jeg ba deg om å hjelpe meg med alt utstyret en biskop må bære med seg. Enda en takk til kontorsekretær Eli Sesseng. Du har så mange gaver som du gir til folk og menighet. Og så prostiprest Hans-Ole Sveia; jeg er så glad for at du ble med på bispevisitasen, selv om din tjenestetid er over her i Holtålen nå. En prostiprest er en "pastoral nomade". Men det ble 2,5 år for deg her i Haldalen, Hessdalen og Ålen. Her har du gjort en flott tjeneste. Mange setter pris på deg. Og du har gitt mye av deg selv. Og det var så flott å se deg i Stavkirka med en engasjert forkynnelse for skolebarna fra Grøt skole.

Men flere må takkes. Dere menighetsrådslederne, Ivar Volden for Haldalen menighetsråd og leder i Fellesrådet, Einar Georg Skårdal i Ålen menighetsråd, og Sigvor Ljone i Hessdalen menighetsråd. Dere har fulgt med oss, og dere har vært gode verter. Dere har ført ordet og takket. Dere er alle tre ledere som tar stort ansvar i hvert deres menighetsråd.

Rapportene

Det utarbeides rapporter på forhånd til visitaser, - rapporter fra Fellesråd om kirker og kirkegårder, - fra sokneprest om tilstanden i menighetene.

Kirkeverge Gerd Bjørgård har ført i pennen Fellesrådets rapport. Den er så forbilledlig at vi ønsker å bruke den som godt eksempel til hjelp for de som fra nå av skal planlegge visitaser i bispedømmet.

Siste visitas i Haldalen var for 16 år siden, i 1994. Og Gerd trekker tråder tilbake til da.

Imponerende og meget informativt. Et godt arbeidsverktøy i visitasen. Soknepresten har levert en konsis beskrivelse av menighetsforholdene, og det kort tid etter sin tiltredelse. Det er en stor utfordring å måtte motta biskopen bare måneder etter at en er kommet på plass. Prost Øystein Flø har utarbeidet et godt måldokument etter de samtaler han hadde hatt med ansatte og menighetsråd i forbindelse med forberedelsen til visitas. Det er også et dokument prostene i bispedømme vil få som mal i sin rolle ved en visitas. Prost Flø har og levert rapporter om kirkenes og kirkegårdenes tilstand.

Gudstjenesteliv

I møtet med menighetsrådene ble det slik at vi samtalte først og fremst om gudstjenestelivet i menighetene.

Kirka står sterkt i folks bevissthet. Den hører med i livets mange overganger, og hvor livsfaser skal markeres. Det er stor oppslutning om julaftensgudstjenester, 17. mai og konfirmasjoner.

Dåpen står sterkt.

Ved livets slutt er kirka særdeles viktig.

Men det er slik at her må en ha en grunn til å gå til kirka. Det er visst noe trøndersk ved det.

I Trøndelag betyr natur og naturopplevelsen mye. En har nesten et religiøst forhold til den.

Vi har forsøkt å forstå dette. Også i forhold til eget liv.

Det dufter hellighet, - det hviler en hellighet over alt det skapte.

Vi har mange et "helligsted" i marka, - en kvilestein, et fjell, - et vann, en sætervoll.

Naturens katedral

Naturen er en katedral.

Vi kan fornemme Guds nærvær.

Makter vi i kirka å gi rom for den opplevelse mennesker har av Gud i skaperverket?

Det er den tause Gud vi fornemmer i skaperverket. Han er der, men er anonym. Han gir seg ikke direkte til kjenne. Det er det vi kan kalle den naturlige gudsåpenbaring, - den alminnelige åpenbaring av Gud. Gud har skjult seg mellom det alminnelige.

Gud lar seg ikke fange. Når vi tror vi har ham i tanke eller følelse, så vil vi raskt oppdage at han ikke kan gripes. Han er alltid annerledes og mye større enn vi kan fatte.

Gud er fellesskap. Treenigheten er et uttrykk for det. Vi mennesker lever og av å være i fellesskap. Vi er gitt til hverandre. Vi søker etter fellesskap med vårt opphav. Trangen til fellesskap er gitt oss av Gud selv. Han har gjort oss lik seg selv i ønsket om fellesskap. Vi og Gud søker hverandre?

Vi lever med en lengsel etter å vite hvem han er? Særlig er det slik når livet virkelig floker seg til for oss, og det bryter på dypt vann.

Det er som å kjenne behov for å møte, og å bli kjent med egen mor og far.

Kirka blir til der Ordet forkynnes og sakramentene forvaltes: Det skjer også ut i fjellet, i skaperverket, når vi reiser et alter der. Og det skjer ofte. **Setergudstjenestene** samler mange. Det er flere faste helligsteder i grender og fjell hvor dere samles til gudstjeneste.

Kirka som katedral

Vi tror likevel at Gud lar seg gripe. Ett sted gjør han det.

I Bibelen har han åpenbart seg i Jesus Kristus. Slik Kristus er, slik er Gud. En levende Gud møter oss i den oppstandne Kristus, slik vi hørte det under gudstjenesten i dag.

Gud er her og gir oss liv som døden ikke kan ta fra oss og drepe.

I dåpen kommer han til oss. Et pinseunder skjedde i kirka i dag. Peter sa: ” Den allmektige Gud har nå gitt deg sin Hellige Ånd --.” Gud har tatt bolig i oss, og lever i oss. Den Hellige Ånd er hos oss og hvisker inn i våre liv.

Gud lar seg gripe i nattverdsakramentet. Han gir seg selv til oss. Realpresens heter det, når vi uttrykker dette i teologiske termer. Brødet og vinen er Jesu kropp. Han tar bolig i oss og deler liv med oss. Det er et ufattelig under.

Menighetsrådene er opptatt av hvordan en kan gi folk en god grunn til å komme til kirka.

Skjebnefellesskap er et stikkord. Når en har en 4 åring i huset, en 11 åring, en konfirmant, så kommer en til kirka når disse er innbudt. For da kommer de andre 4 åringene, 11 åringene og konfirmantene i bygda også, - eller når vi er 50 –årskonfirmant. Vi kommer når vi vet at andre kjente er der, - når vi vet at vi kan møte venner. Dette er jo helt sentralt for oss alle. Slik er det for meg også. Jeg går først og fremst dit jeg vet jeg møter noen jeg har noe felles med.

Menighetsrådene ønsker å bygge på denne erkjennelsen i sin planlegging av gudstjenestelivet i samarbeid med soknepresten og de øvrige ansatte.

De kirkelige handlinger som dåp, vigsel og begravelse er særdeles viktige. I disse handlingene er det ofte en sterk opplevelse av fellesskap og samhørighet. Vi er sammen, og forenet i viktige faser av livet som er felles for oss alle.

Salmesang

Det er ønske om salmekvelder i kirkene. Salmesangen må opp og fram igjen, så en oppdager gleden ved selv å synge. Her er det en idé å innby korene i bygdene som forsangere?

Barn, konfirmanter og ungdom

Menighetsråd og ansatte viser et stort engasjement for barn og ungdom.

Barnekoret er et flott tiltak. Her blir det gitt økonomisk støtte fra menighet og kulturretat.

Konfirmanttiden er en særdeles viktig fase. Det er 100 % oppslutning om

konfirmantundervisningen. Men det er et behov for å styrke ressursene i konfirmantarbeidet.

Leirarbeid er viktig i alt ungdomsarbeid, viser det seg. Også blant konfirmantene. Dette høyner kvaliteten på konfirmanttilbudet, og er nok en av grunnene til at konfirmantprosenten holder seg høyt her i bispedømmet. For det er populært med konfirmantleir. Derfor er det viktig at frivillige kan være med soknepresten slik at en kan gi tilbud om konfirmantleir.

Vi har og forventning om at menighetene her om ikke lenge får trosopplæringsmidler, som de i samarbeid med de øvrige menigheter i Gauldal prosti får til forvaltning i fellesskap.

Det er en stor utfordring å nå *ungdom* etter konfirmanttiden. Slik er det over alt. Når ungdomstiden "setter inn", blir tilbudene uendelige mange. Vi opplever det svært utfordrende å møte unge mennesker i en fase hvor de ikke har "en spesiell grunn" til å komme til kirka.

Vi leter etter gode tilknytningspunkter. Foreløpig har en lagt vekt på å gi unge tilbud om ledertrening, særlig i forhold til å bli konfirmantledere. Dette er et tiltak som vi særlig prøver ut på prostiplan. For det er såpass ressurskrevende at vi må samarbeide over flere soknegrenser for å få det til. Det er et håp om at også Gauldal prosti kan få et slikt tiltak som kan omfatte soknene her i Holtålen.

Kirke, barnehage, skole

Vi merker en god relasjon mellom kirke, skole og barnehage. Det er samlinger før de store høytider, og ellers jevnlig kontakt.

Møtet med lærere var viktig og lærerikt. Vi samtalte om grunnleggende verdier for barn, unge og voksne. Skolen er et av de viktigste stedene i samfunnet hvor barna skal lære seg å bli medmennesker. Her blir de utfordret og opplært til å reflektere over hva det vil si å leve sammen. Kirka med sine ansatte innehar en religions- og livssynskompetanse som skolen må gjøre seg bruk av. Det er viktig at kirke og skole utvikler en samhandling som er preget av forståelse, respekt og kunnskap i religions- og livssynsspørsmål.

Frivillighet

Det er en god dugnadsånd i grendene og bygdene her. Mange stiller opp for fellesskapet. Menighetsrådene ser det som særdeles utfordrende å få en økt frivillig innsats også i ulikt menighetsarbeid. Mange gjør alt en stor innsats, og har gjort det gjennom mange år. Det har vi merket nå når vi har besøkt de forskjellige soknene i Holtålen. Mange opplever det som meningsfullt å ha en oppgave i menigheten. Dere menighetsrådsmedlemmer er selv et godt bevis på det. Jeg vil takke dere for det arbeid dere legger ned i dette viktige vervet for menighetene. Det er ikke få timer i løpet av en menighetsrådsperiode.

Men vi snakker også nå om å få flere involvert på en forpliktende måte i forhold til vanlig menighetsarbeid. Vi trenger flere som kan stille seg til disposisjon i barnearbeid, og ikke minst som støtte i konfirmantarbeidet.

Dette er en utfordring for svært mange menigheter i Nidaros bispedømme. Dette må vi stå sammen om og finne ut av. For det handler om en type metodikk, på hvilken måte skal vi rekruttere og gi frivillige opplæring og oppfølging i den tjenesten de får. Det handler ikke minst om å få tilhøre et fellesskap, - at en ikke blir alene, og at det ikke er oppgaver som

virker for store, og som en opplever som umulig å komme seg ut av igjen, uten å bli merket av det for ettertida.

Jeg vil utfordre voksne mennesker her i Holtålen til å gå inn i en frivillig tjeneste for barn og unge i menigheten her bygda. Samtidig vil det være en utfordring for menighetsråd, sokneprest og kirkelig ansatte å gi god opplæring og forutsigbar støtte til de som går inn i en slik frivillig tjeneste.

Kirker og kirkegårder

Her er vakre kirker og kirkegårder. De er i meget god stand, og det er nok gravplasser i alle sokn. Det har vært gjort et grundig og planmessig arbeid gjennom mange år med vedlikehold og nyanlegg. Fellesrådets beretning ved kirkevergen gir med sitt lengdeperspektiv fra siste visitas i 1994, et godt bilde av en solid forvaltning av disse store verdiene. Kirkene i Holtålen er bygdens største og viktigste kulturskatter. De betyr uendelig for svært mange. Fellesrådet tar denne oppgaven på det største alvor. Fint å oppleve den nye stavkirka i Haltdalen i bruk. Likeså interessant å få en redegjørelse om "Det gamle våpenhuset" på kirkegården i Ålen, et restaureringsprosjekt som ble påbegynt i 2007.

Jeg må og få nevne "Gammelgården" som sammen med de 2 kirkene i Haltdalen, hovedkirka og stavkirke, utgjør et helt unikt miljø, som det grunn til å være glad for, og stolt av.

Kirke og kommune i samarbeid

Takk også for møte med Holtålen kommune ved ordfører Ivar Volden.

Kirke og kommune har gode relasjoner. Men kommuneledelse ved ordfører og rådmann og Fellesråd ved leder og kirkeverge utfordres til å utarbeide faste planer og rutiner omkring de formelle drøftinger som gjelder budsjettene. Kirkelig fellesråd har egen status og relasjon til kommunen. Det er ikke som andre kommunale virksomheter. Soknene ved Fellesrådet er et

eget rettssubjekt utenfor kommunen, og hvor det er lovregulert at Fellestråd og kommune skal føre direkte forhandlinger bla om budsjettet.

Kommunen skal ha stor ros for den samarbeidsvilje den har vist i forhold til de store investeringene som er gjort i forhold til kirker og kirkegårder de siste år. 8,2 mill. er et imponerende beløp. På grunn av at Fellestråd og kommune i fellesskap har reist disse midlene, er også kirkene og kirkegårdene her i en slik forbilledlig stand.

Men driftsbudsjettet til Fellestrådet har gått ned de senere år. Det er bekymringsfullt, ikke minst med bakgrunn i de store oppgaver fellestråd og menighetsråd har for å skape et levende og livskraftig menighetsliv for alle de som bor her. Jeg utfordrer Holtålen kommune til å øke budsjettene til drift, da Fellestrådet merker at en må redusere virksomheten på grunn av manglende økonomi for den daglige og ukentlige drift.

Avslutning

Dette har vært opplevelsesrike dager. Takk for alt vi har fått gitt hverandre som medmennesker og kristne. Takk for den måten dere har tatt i mot oss på. Takk for arbeidsfellesskap disse hektiske dagene. Det har vært en god visitas med et givende og utfordrende innhold.

Må Gud velsigne Haltdalen, Hessdalen og Ålen menigheter.

Tor Singsaas